

Л. М. Белкін
кандидат технічних наук,
старший науковий співробітник,
голова правління ЗАТ "Біт" (м. Краматорськ)

УДК 351.713+ 330.322.012

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПОДАТКОВОГО АДМІНІСТРУВАННЯ В ІНВЕСТИЦІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Розглядаються проблеми невиправданого податкового тиску на інвестиції в статутний капітал суб'єктів господарювання. Наводяться обґрунтування належного податкового адміністрування щодо внесків в статутний капітал таких суб'єктів, а також щодо корпоративних прав, отриманих внаслідок реінвестування дивідендів.

Рассматриваются проблемы неоправданного налогового давления на инвестиции в уставный капитал субъектов хозяйствования. Приводится обоснование надлежащего налогового администрирования в отношении взносов в уставный капитал таких субъектов, а также относительно корпоративных прав, полученных при реинвестировании дивидендов.

In article problems of unjustified tax pressure upon investments into an authorized capital stock of subjects of managing are considered. The substantiation of appropriate tax administration concerning payments in an authorized capital stock of such subjects, and also concerning the corporate rights received at repeated investment of dividends is resulted.

Ключові слова: інвестиції, господарське товариство, статутний капітал, оподаткування прибутку, реінвестування дивідендів.

На сучасному етапі реформування економіки України проблема залучення інвестицій і піднесення на цій основі вітчизняного виробничого сектора є центральною [1]. Разом із тим на інвестиційну активність суттєвий вплив справляє адміністрування податків. Як зазначається в роботі [2], надмірне регулювання податкових відносин, широкі права і недосконалість механізмів відповідальності податкових (контролюючих) органів в Україні створюють несприятливі умови для ділової активності. У роботі [3] звертається увага на те, що у всіх країнах з різними типами економік податкова система визначає ступінь фінансового благополуччя країни як визначальне джерело наповнення бюджету. Немає умов для розвитку ринкових відносин, бізнесу і виходу економіки з кризи без максимально наближеної до оптимальної фіскальної політики в країні. За таких умов адміністрування податків при здійсненні інвестиційної діяльності є важливим фактором залучення інвестицій.

Позиція податкових органів в сфері інвестиційної діяльності полягає в необґрунтованому податковому тиску на інвестиції. Згідно із ст. 1 Закону України "Про інвестиційну діяльність", інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються, зокрема, в об'єкти підприємницької діяльності. З приводу податкового обліку операцій інвестування Державної податкової адміністрації України (ДПА України) висловлювалася неодноразово. Так, в листах від 11.03.2004 р. № 101/

2/15–1110 та від 07.11.2003 р. № 9135/6/15–1316 ДПА України зазначила, що операції з первинного випуску акцій емітентом не є операціями з торгівлі цінними паперами, тому у засновника вказаного емітента немає підстав відображати в податковому обліку суму коштів, внесених до статутного фонду емітента, як витрати на придбання цінних паперів згідно з п. 7.6 Закону України “Про оподаткування прибутку підприємств”. Таким чином, ДПА України фактично вимагала обкладання інвестицій податком на прибуток. Спростуванню правомірності цих вимог присвячені роботи [4–7]. Проте останнім часом в судовій практиці з’явилися нові підтвердження незаконності таких вимог.

Метою даної статті є здійснення теоретичного та практичного аналізу податкових наслідків інвестування в статутні капітали суб’єктів підприємницької діяльності.

Згідно із п. 1.28 ст. 1 Закону України “Про оподаткування прибутку підприємств”, інвестиція — господарська операція, яка передбачає придбання основних фондів нематеріальних активів, корпоративних прав та цінних паперів *в обмін* на кошти або майно (виділено автором). Згідно із ст.ст. 715, 716 Цивільного кодексу України (ЦК — України) кожна зі сторін договору міни є продавцем того товару, який вона передає в обмін, і покупцем товару, який вона одержує взамін. До договору міни застосовуються загальні положення про купівлю-продаж.

Згідно із ч. 1 ст. 655 ЦК України, за договором купівлі-продажу одна сторона (продавець) передає або зобов’язується передати майно (товар) у власність другій стороні (покупцеві), а покупець приймає або зобов’язується прийняти майно (товар) і сплатити за нього певну грошову суму. Тобто, при купівлі-продажу завжди є покупець, який сплачує продавцю певну грошову суму. А відтак ця ситуація повністю відповідає вимогам пп. 7.6.3 п. 7.6 ст. 7 Закону України “Про оподаткування прибутку підприємств”, відповідно до якої під терміном “витрати” слід розуміти суму коштів або вартість майна, сплачену (нараховану) платником податку продавцю цінних паперів та деривативів як компенсація їх вартості. Тобто, інвестор як учасник договору міни є покупцем корпоративних прав і отримує компенсацію у вигляді акцій або інших корпоративних прав, а відтак має право витрати на інвестиції врахувати в своєму податковому обліку.

Зазначимо, що в листі від 13.02.2008 р. № 2251/Б/17–0714 ДПА України визнала таку концепцію, але тільки для обґрунтування доходів у інвестора, коли він вносить майнові активи. Витрат інвестора на здійснення інвестицій ДПА України помічати “не хоче”.

Разом із тим адміністративні суди України притримуються останнього, прямо протилежного, законного, погляду. Так, в роботах [4–7] автори вже звертали увагу на ухвалу Харківського апеляційного адміністративного суду від 31.10.2007 р. у справі № 22–а–1054/07 [8]. У цій ухвалі апеляційний суд зазначив, що відповідно до абз. 5 пп. 7.6.1 ст. 7 Закону України “Про оподаткування прибутку підприємств”, норми п. 7.6 ст. 7 цього Закону не поширюються на операції з емісії корпоративних прав або інших цінних паперів, що здійснюється платником податку, а також з їх зворотного викупу або погашення таким платником податку, але це означає, що норми п. 7.6 ст. 7 не поширюються на емітента цінних паперів. Але для інвестора придбання акцій безпосередньо у емітента, відповідно до ч. 3 ст. 165 Господарського кодексу України, є операцією купівлі-продажу, а витрати, понесені у зв’язку з таким придбанням, відображаються в окремому податковому обліку фінансових результатів відповідно до пп. 7.6.1 та пп. 7.6.3 п. 7.6 ст. 7 Закону України “Про оподаткування прибутку підприємств”. В Постанові Львівського апеляційного господарського суду від 15.03.2007 р. у справі № 5/2682-13/332А ця сама позиція підтримується відносно внесків в статутний капітал товариства з обмеженою відповідальністю (ТзОВ), тобто придбання корпоративних прав в іншій, ніж акції, формі [4–8]. Як зазначено в Постанові, ні ст. 5 Закону України “Про оподаткування прибутку підприємств” (загальна норма), ні п. 7.6 (спеціальна норма) не передбачають жодних обмежень у врахуванні витрат на придбання корпоративних прав при визначенні результатів операцій з придбання та продажу цінних паперів та деривативів незалежно від того, підпадають ці операції під

визначення інвестицій, чи ні.

Разом із тим є важливим, що ця ж сама позиція знайшла підтвердження на рівні Вищого адміністративного суду України (ВАСУ). Так, в ухвалі ВАСУ від 06.05.2010 р. № К-31641/09 [8] предметом розгляду були такі спірні операції, витрати, по яких не були визнані податковими органами: внесок в статутний капітал ТзОВ (придбання корпоративних прав ТзОВ); придбання корпоративних прав ТОВ у іншій юридичній особі; придбання акцій АТЗТ безпосередньо в АТЗТ. ВАСУ визнав законним включення всіх цих операцій у витрати відповідно до пп. 7.6.3 п. 7.6 ст. 7 Закону України “Про оподаткування прибутку підприємств”, оскільки:

а) норми цього пункту не поширюються тільки на емітентів корпоративних прав, тобто на зазначені ТзОВ та АТЗТ, але в повній мірі поширюються на їх інвесторів;

б) операції з акціями та з іншими корпоративними правами враховуються за однаковими правилами.

Окремою проблемою є проблема врахування в податковому обліку вартості акцій та/або корпоративних прав, отриманих інвестором внаслідок реінвестування належних інвестору від емітента дивідендів. Вирішення цієї проблеми започатковане в Постанові Вищого господарського суду України (ВГСУ) від 23.12.2004 р. у справі № 32/172 [6; 7; 9], справа розглядалася до набрання чинності Кодексу адміністративного судочинства України). При цьому ВГСУ взяв до уваги, що спеціальною нормою, яка визначає оподаткування операцій з цінними паперами є п. 7.6 ст. 7 Закону України “Про оподаткування прибутку підприємств”, який не містить обмежень щодо віднесення до складу витрат придбання цінних паперів за рахунок реінвестиції дивідендів. Зі змісту пп. 7.6.3 п. 7.6 ст. 7 цього Закону вбачається, що термін “витрати” можна визначити як суму коштів або вартість майна, сплачену (нараховану) платником податку продавцю цінних паперів та деривативів як компенсація їх вартості. У випадку реінвестиції компенсацією за додатково отримані корпоративні права є неотримані дивіденди. Отже, оскільки емітент є продавцем акцій, а інвестор є їх покупцем і придбання акцій було здійснено за компенсацію, то вартість отриманих внаслідок реінвестиції акцій законно відноситься до складу витрат по операціях з цінними паперами.

ВГСУ взято також до уваги, що отримані внаслідок реінвестування корпоративні права не можуть вважатися подарунком, оскільки, відповідно до п. 1.23 ст. 1 Закону України “Про оподаткування прибутку підприємств”, безоплатно надані товари (роботи, послуги) — це товари, що надаються платником податку згідно з договорами дарування, іншими договорами, які не передбачають грошової або іншої компенсації вартості таких матеріальних цінностей і нематеріальних активів чи їх повернення, або без укладення таких угод; роботи та послуги, які надаються платником податку без вимоги про компенсацію їх вартості; товари, передані юридичній чи фізичній особі на відповідальне зберігання і використані нею в її виробничому або господарському обороті. В даному випадку ВГСУ прийшов до висновку щодо наявності компенсації у вигляді дивідендів, не отриманих, а вкладених в додаткові корпоративні права. За таких обставин придбання інвестором акцій за рахунок реінвестиції дивідендів не є безоплатно наданими товарами, і врахування їх вартості у витратах по п. 7.6 ст. 7 Закону України “Про оподаткування прибутку підприємств” є правомірним.

Даний підхід підтриманий ВАСУ. Так, в ухвалі від 27.04.2010 р. № К-32/08 ВАСУ зазначив, що, маючи акції, придбані за гроші в сумі 30 000 грн. та додатково отримані внаслідок реінвестування дивідендів в розмірі 30 000 грн. і продавши їх загалом за 60 000 грн., власник цих акцій не отримав доходу і не занижив податок на прибуток.

Результати дослідження свідчать про те, що в судовому порядку підтверджено право інвестора на врахування у витратах в порядку пп. 7.6.3 п. 7.6 ст. 7 Закону України “Про оподаткування прибутку підприємств” сум здійснених інвестицій і реінвестицій дивідендів. Дані висновки можуть залишитися актуальними і для проекту Податкового кодексу в редакції [10], оскільки визначення “інвестиції” (п. 16.1.78 Розділу I), “корпоративне право” (п. 16.1.86 Розділу I), а також порядок оподаткування

операцій з цінними паперами та корпоративними правами (п. 22.8 Розділу III) даються аналогічно попередньому законодавству. Однак за будь-яких умов описані в даній статті особливості захисту інвестицій будуть залишатися актуальними, оскільки період дії Закону України “Про оподаткування прибутку підприємств” буде предметом перевірок ще досить тривалий час.

Перспективами подальших розвідок у даному напрямку слід вважати дослідження захисту інвестицій безпосередньо в отримувачів цих інвестицій.

Список використаних джерел

1. *Боба, Т. В.* Методологічна база досліджень державного регулювання інвестиційної діяльності [Текст] / Т. В. Боба // Інвестиції: практика та досвід. — 2010. — № 4. — С. 3–5.
2. *Павленко, Р.* Система адміністрування податків в Україні [Електронний ресурс] / Р. Павленко. — Режим доступу : <http://www.lawyer.org.ua/?w=r&i=5&d=248>.
3. *Данилов, А. А.* Налоговая система Украины в условиях экономического спада [Текст] / А. А. Данилов // Економіка та держава. — 2010. — № 3. — С. 32–36.
4. *Белкин, М.* Суд постановил: расходам быть, или: Взнос в уставный капитал — не подарок [Текст] / М. Белкін // Бухгалтерия. — 2008. — № 46 (825). — С. 62–64.
5. *Белкин, М. Л.* Особливості податкового обліку внесків в статутний фонд (капітал) господарських товариств [Текст] / М. Л. Белкін, Л. М. Белкін // Стан і проблеми оподаткування в умовах ринкової економіки : VIII Міжнар. наук.-практ. конф. [матеріали]. У 2 т. — Донецьк : ДонНУЕТ імені М. Туган-Барановського, 2008. — Т. 2. — С. 261–263.
6. *Белкин, М. Л.* Актуальні питання податкового обліку внесків у статутний капітал господарських товариств [Текст] / М. Л. Белкін, Ю. Л. Белкіна // Актуальні питання цивільного та господарського права. — 2009. — № 1 (14). — С. 29–39.
7. *Белкин, М.* Серьезные последствия. Чем оборачивается выплата дивидендов для украинских эмитентов [Текст] / М. Белкин, Л. Белкин // Акционерный вестник. Украина. — 2009. — № 6 (11). — С. 30–37.
8. Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. — Режим доступу : www.reyestr.court.gov.ua.
9. Офіційний сайт Вищого господарського суду України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : www.arbitr.gov.ua.
10. Проект Податкового кодексу // Урядовий кур’єр. — 2010. — 3 серпня. — № 141.

Надійшла до редакції 10.09.2010

